

Κεφάλαιο 46

Ενδεικτικοί διδακτικοί στόχοι

- Να εκτιμήσουν οι μαθητές τον απολογισμό του εγκωμιαστικού λόγου και τον τρόπο ολοκλήρωσής του.
- Να πληροφορηθούν για τις υποχρεώσεις της πολιτείας έναντι της προσφοράς των πεσόντων.

1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1.1. Ερωτήσεις ανοικτού τύπου (ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Τι επιθυμεί να τονίσει ο ρήτορας με τον εμπρόθετο προσδιορισμό «κατά τόν νόμον»;
2. Να αναλύσετε το περιεχόμενο της φράσης «ὠφέλιμον στέφανον». ¹
3. Ποια είναι η σημασία της μετοχής «ἀπολοφυράμενοι»; ²
4. Να σχολιάσετε τη λέξη «ἄπιτε» με την οποία ο ρήτορας κλείνει τον επιτάφιο λόγο του.
5. Να επισημάνετε τα κοινά στοιχεία που υπάρχουν μεταξύ της αρχής και του τέλους του Ἐπιταφίου. ³
6. «νῦν δέ ἀπολοφυράμενοι ὄν προσήκει ἐκάστῳ ἄπιτε» (Θουκυδίδη, Περικλέους Ἐπιτάφιος, 46)
«νῦν δέ ... κατά τόν νόμον τούς τετελευτηκότας ἀπολοφυράμενοι ἄπιτε» (Πλάτωνος Μενέξενος, 249)
«ὕμεις δέ ἀποδυράμενοι καί τά προσήκοντα ὡς χρή καί νόμιμα ποιήσαντες ἄπιτε» (Δημοσθένους Ἐπιτάφιος, 37).
Να επισημάνετε τον τρόπο με τον οποίο κλείνουν οι παραπάνω Επιτάφιοι και να τον σχολιάσετε.

1.2. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

1. α) Ποια είναι η τελευταία τιμή που οφείλει η πολιτεία προς τους «θαπτομένους»;
β) Τι υποδηλώνει η τιμή αυτή;
2. α) Στην αθηναϊκή πολιτεία υπήρχε κοινωνική πρόνοια; ⁴
β) Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με στοιχεία του κειμένου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- ¹ «Η πόλη εισάγεται εδώ με τη δυναμική της μορφή και παρουσιάζεται να προσφέρει *ωφέλιμον στέφανον* και στους νεκρούς *-τοῖσδε τε-* και στους επιζώντες *-τοῖς λειπομένοις-*. Είναι σαφές πως ο *ωφέλιμος στέφανος* για τους νεκρούς αντιστοιχεί στο λόγο και στην ταφή, ενώ για τους επιζώντες σε όσα θα τους προσφέρει η πόλη στο μέλλον» (Βλ. Α. Φραγκούλη, *ό.π.*, σ. 151).
- ² Ο Περικλής δεν αναφέρεται μόνο στις γυναίκες, όπως στο κεφ. 34, 4 «*καί γυναῖκες πάρεισιν αἰ προσήκουσαι ἐπί τόν τάφον ὀλοφυράμεναι*», αλλά σε όλους τους συγγενείς των νεκρών. Ο ολοφυρμός των γυναικών είχε προηγηθεί του επιταφίου λόγου. (Βλ. και Ι. Θ. Κακριδῆ, *ό.π.*, σ. 115).
- ³ «*Εἴρηται καί ἐμοί λόγῳ κατὰ τόν νόμον ... καί ἔργῳ οἱ θαπτόμενοι κεκόσμηται*». Ο επίλογος ξεαναγυρίζει εμφαντικά σε θέματα που πραγματεύτηκε το προοίμιο: *καί ἐμοί κατὰ τόν νόμον* (35, 3), *χρή καί ἐμέ ἐπομένου τῷ νόμῳ*, αντίθεση του επιταφίου λόγου με τα έργα της ταφῆς (35, 1). Με τον τρόπο αυτό ο λόγος αποστρογγυλώνεται» (Ι. Θ. Κακριδῆς, *ό.π.*, σ. 114).
- ⁴ Η πόλη φρόντιζε για την εκπαίδευση και ανατροφή των ορφανών μέχρι τα 18 τους χρόνια. Η λήξη της φροντίδας αυτής σφραγιζόταν με λαμπρή τελετή στο Διονυσιακό θέατρο κατά τα Μεγάλα Διονύσια, οπότε δινόταν στους ορφανούς εφήβους δώρο τιμητικό μια πανοπλία οπλίτη. (Πληροφορίες για την τελετή αυτή, Αἰσχίνης, *Κατά Κτησιφῶντος*, 154).